

GÖRSEL ÖĞRETİM ARACI OLARAK RESİM ÇİZME VE FOTOĞRAF DÜZENLEME

Yrd. Doç. Dr. Akif ERGİN*

Konuşma, kuşkusuz, insanoğlunun büyük buluşudur. Ne var ki yüzyıllardır duygularını, düşüncelerini ve bildiklerini açıklamada sözcükleri kullanan insanoğlu sözcükleri bulmadan çok daha önce resimlerle iletişim kurmaya başlamıştır. Şöyle bir düşündüğümüzde duygularımızı, düşüncelerimizi sözcüklerle tam olarak değil, ancak yaklaşık olarak ifade edebildiğimizi ve iletişim kurma çabalarımızda, çoğu kez, sözcüklerin yetersiz kaldığını farkederiz. Bundandır ki konuşurken jest ve mimiklerimizi kullanırız. Kullandığımız bu jest ve mimikler, gerçekte, vermek istediğimiz anlamı görme duyusuna da seslenerek güçlendirmeye yarayan elemanlardan başka bir şey değildir.

Kafasındaki anlamları başkalarına iletme çabasındaki birey, çevresindeki uyarıcılardan da bir takım anlamlar çıkarmaktadır. Bireyin duyu organları evde, otobüste, sokakta, sinemada, tiyatrodan, sınıfta, okulda; kısaca, bulunduğu, yaşadığı ve yerleştiği her yerde çok çeşitli uyarıcıların etkisi altında kalmaktadır. Bireyi etkileme gücünde olan bu uyarıcıların bazıları ise, başkası ya da başkaları tarafından gerçekten o bireye belli bir amaçla yöneltilmiş uyarılar, bir başka deyişle "mesajlar" olmaktadır.

Mesaj bir ya da birden fazla kişinin bilişsel, duyuşsal ya da psikomotor davranışlarında değişiklik yaratmak amacıyla düzenlenen işaretler örüntüsüdür. Tanımdan da anlaşılacağı gibi mesajın düzenlenmesinde bir kasıt bulunmaktadır. O halde kasıtlı olarak davranış değişikliğinin yaratılması çabalarının sürdürüldüğü eğitim sürecinde de mesaj düzenleme ayrı bir önem taşımaktadır.

Eğitim ortamında gerçek nesne ve olaylara daha çok yer verilemediği durumlarda sıklıkla kullanılmakta olan araçlar, gerçekte, bir nesneyi, olayı ya da ilişkiyi temsil eden birer işaretler örüntüsüdür. Bu işaretler benzer ve sembolik olmak üzere iki gruptur. Benzer işaretler resim, küre, harita, şema vb. içerirken sembolik işaretler sözcük ve sayı

* Eğitim Programları ve Öğretim Bölümü Eğitim-Teknolojisi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

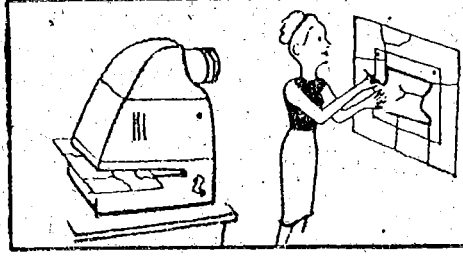
gibi elemanları içermektedir. Ne olduklarıyla değil, neyi temsil ettikleriyle önem kazanan bu işaretler bilgilerin alınmasında ve iletilmesinde anlamları olan birer kod olarak kullanılmaktadır. Örneğin, hem "araba" sözcüğü hem de bir araba resmi belli bir taşıt aracını belirtmek için kullanılan birer işarettir. "Araba" sözcüğü sembolik, araba resmi ise benzer bir işarettir.

Sözel sembollerle öğrenme ile yaparak yaşayarak öğrenme, öğrenme yöntem ve tekniklerinin somuttan soyuta doğru giden dizilişinde, birbirinden en uzak iki ucu temsil etmektedirler. Öğrenme bu iki uç birbirine yaklaştığı ölçüde etkili olmaktadır. Araştırmalar anlamların kazandırılmasında ve değişik bilişsel düzeydeki öğrenmelerde resimlerin ya da sözcüklerle birlikte kullanılan resimlerin sadece sözcüklerin yer aldığı materyallere oranla daha etkili olduklarını ortaya koymaktadır. Yine araştırma sonuçları öğrendiklerimizin % 80'den fazlasının görme duyusuyla edinilen yaşantılarla sağlandığını göstermektedir. Görme duyusuna seslenen çeşitli materyaller arasında yer alan resimlerin eğitimde kullanılması gereği eğitim teknolojisi alanı uzmanlarıca çeşitli kaynaklarda vurgulanagelmektedir. Ancak, unutulmamalıdır ki resimler kendi içlerinde bir dil olmakla birlikte önemli olan dışa verdikleri anlamlardır.

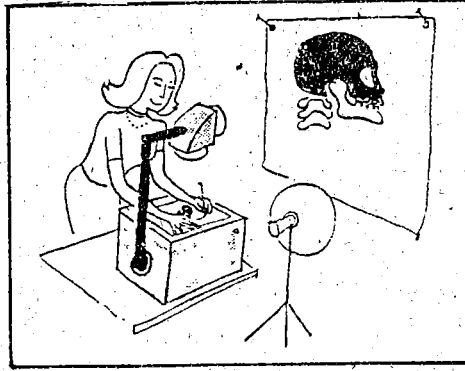
Dergiler, gazetelerin renkli ekleri, takvimler, tebrik kartları, broşürler, kataloglar, kitap ceketleri ve çeşitli turizm ve reklam posterleri önemli resim kaynaklarını oluşturmaktadır.

Resimlerden yararlanma belli bazı teknikleri gerektirmektedir. Bazı resimler öğretme amaçlarıyla tam uyum gösterebilir. Bu durumda yapılacak tek iş kullanmadan önce resmin bir kârtona yapıştırılması olabilir. Bir resmin bulunduğu kitap ya da dergiden kesilemediği ve fotokopi çektirme olanağı bulunmadığı durumlarda ya da yararlanmak istenilen resim basit bazı çizgileriyle alınmak istenildiğinde kopya etme yolu seçilir. O zaman, önce yarı saydam bir kağıda resmin ana çizgileri çekilip daha sonra bu yarı saydam kağıdın altına karbon kağıdı konularak ve aynı çizgiler üzerinde tekrar gidilerek resim istenilen yüzey üzerine aktarılabilir.

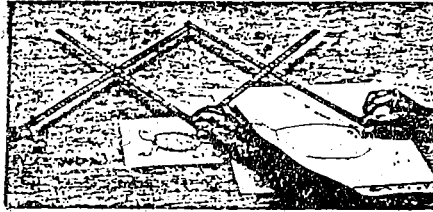
Bir kitap sayfasındaki basit bir resim, opak projektörün (Episkopun) kullanılmasıyla büyütülebilir. Opak projektörün tablasına yerleştirilen resmin görüntüsü duvara asılı karton üzerine düşürülerek kurşun kalemle çizim yapılır. Çizim bittikten sonra isteğe göre mürekkeple ya da keçe uçlu kalemlerle renklendirmeye geçilir. Eldeki resmin

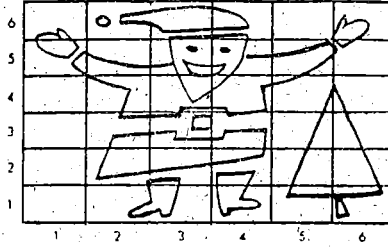
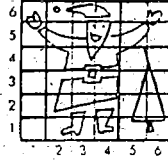
orijinali slaydda ya da tepegöz saydamında yer alıyorsa bunu da opak projektördeki tekniğe benzer biçimde büyütme mümkündür. Ancak eldeki resim bir afiş gibi büyük olabilir ve biz bunu bir kitap sayfası boyutlarında çizmek isteyebiliriz. İşte o zaman yine tepegözden yararlanabiliriz. Duvara asılı olan orijinal resim üzerine çevrilen projek-

törden verilen güçlü bir ışık bu resimden yansıyıp tepegözün ayna ve merceğinden geçerek yatay yüzeyi üzerine düşecektir. Merceğin hareketiyle yüzeyde beliren görüntünün netleştirilmesinden sonra bu yüzey üzerine konulan kağıda duvarda asılı olan resmin görüntüsü çizilebilir.

Pantograf'ın kullanılmasıyla da, resimleri orijinallerinden daha büyük ya da daha küçük çizmek mümkündür. Kareleme yöntemiyle de bir resmi orantılı olarak büyütüp küçültmek mümkün olabilmektedir. Bunun için önce iki adet karelere ayrılmış saydam ya da yarı saydam materyal hazırlanır. Materyal üzerine çizilecek karelerin bo-

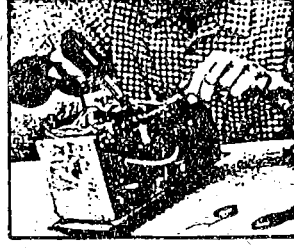

ytularını çizilecek resmin büyüklüğü ve ayrıntıları belirler. Ancak enden ve boydan 6'şar kareyi geçmemeye özen göstermek gerekir. Birinci kareli materyal kopyası alınmak istenilen resmin üzerine, ikincisi ise üzerine çizim yapılacak yarı saydam kağıdın altına konulur. Sonra, birinci materyalde görülen her karedeki oranlara bakılarak ikinci materyalle birlikte kullanılan yarı saydam kağıdın üzerine çizim gerçekleştirilir. Orijinalinden daha ince-uzun ya da kısa-geniş bir kopya elde etmek istenildiğinde çizim yapılan yarı saydam yüzeyin altına kareli saydam yerine dikdörtgenlerin çizili olduğu saydam yerleştirilir.

Bazı öğretmenler değişik kaynaklaraaki resimlerden yararlanabildikleri gibi bizzat çekimini yaptıkları fotoğraflarla da derslerde zenginlik, öğrenmede kalıcılık sağlayabilirler.

Görsel öğretim materyallerinin etkililiği her resimde yer alan elemanların iyi bir düzenlemesi ile sağlanır. Düzenleme, bireyin kendi kendine göre yaptığı bir iş olmakla birlikte fotoğrafta düzenlemeye ilişkin bazı ilkelerin de bilinmesinde yarar görülmektedir.

Her görüntüde belli başlı olarak tek bir konu sunulmalı. Fotoğrafta yer alan elemanlar karmaşık ya da bir anda birçok şeyi anlatan bir yapıda olmamalı. Önemsiz ya da ikinci derecede önemli elemanlara yer verilmeyerek dikkat esas eleman üzerinde toplanmalı.

İlgi merkezi görüntü alanının ortasına yakın bir yere getirilmeli, ancak tam ortaya getirilmemeli. Resmin bir ölçüde asimetrik yapılmasıyla da daha dinamik ve daha ilginç bir düzenleme gerçekleştirilebilir.

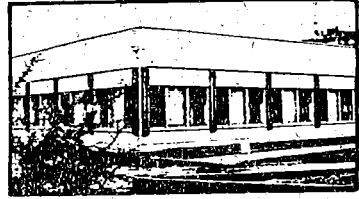
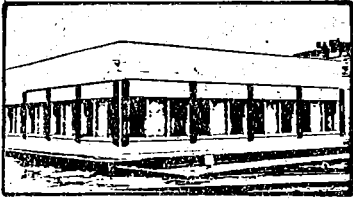
Bir çekimden diğerine geçerken aynı kamera pozisyonuna ya da açısına bağlı kalmamaya çaba gösterilmeli. Kamera pozisyonunu değiştirme planları yapılmalı. Açıların değiştirilmesi dinamik bir etki yapacağı gibi düzenlemeye de çeşitlilik kazandırır.

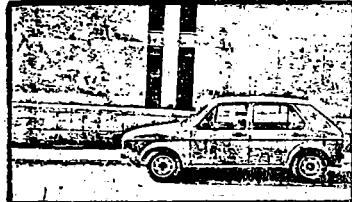
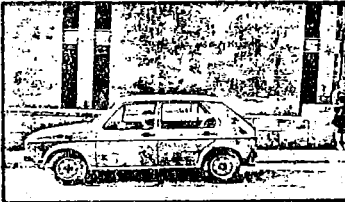
Arka plan basit olmalı. Arka planda karmaşıklığa neden olabilecek gereksiz objelerin kaldırılmasıyla, önlerine perde çekilmesiyle ya da netlik derinliğinin verilmemesiyle görüntüde basitlik sağlanabilir.

Özellikle dışarıda yapılan uzaktan çekimlerde derinlik etkisini uyandırmak için bazı ön plan ayrıntılarına yer verilmeli. Doldurulan ön plan resmi daha dengeli ve çekici kılmaktadır.

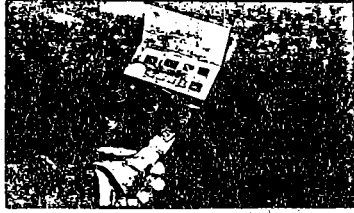
Resimde bir hareket vurgulanmak istendiğinde hareketin yöneldiği tarafta, öteki tarafa oranla, daha çok boşluk bırakılmalı.

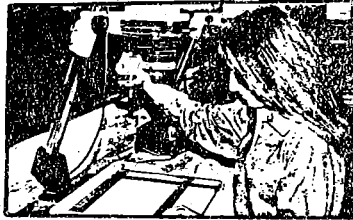
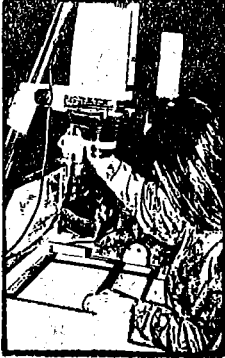
Siyah-beyaz fotoğraflarda benzer tonlar birbirine karışabilir. İlgili merkezinin (başat elemanın) renginin, çevresindekilerinin ve fonun renginden farklı olmasına özen gösterilmeli.

İzleyiciler daha önceden tanımadıkları nesnelerin büyüklüğü konusunda kolayca yargıda bulunamayacaklarından, bir resimde bilinmeyen bir nesneyi karşılaştırma olanağı yaratması için bilinen bir nesne ile birlikte vermek gerekir.

Çoğu görsel materyallerin yatay bir formatı bulunur. Verilmek istenen içerik, mümkünse, bu formata göre hazırlanmalı. Bir serideki dikey fotoğraf ya da slaydları yataylarıyla karıştırmamaya özen gösterilmeli.

Çekimi yapan kişi kendi kendine "ben bu fotoğrafla neyi vermek istiyorum"? diye sormalı. Sonra da kamera için en iyi açıyı ve uzaklığı saptayıp, gerekli görürse obje ya da objeleri 2-3 ayrı konumdan izlemeli ve seçimi ileriye bırakarak bu konumların her birinden fotoğraflar çekmeli.

Önceki sayfalarda belirtilen tekniklere ve düzenlemelere uyarak sınıf içi etkinliklerde resimlere ve fotoğraflara yer veren öğretmenler çeşitli iletişim engellerinin azaldığını gözleyeceklerdir. Resimler ve fotoğraflar birbirlerini anlamakta güçlük çeken tarafların ortaklaşa kullandıkları ve gerçek dünyayı sınıfa getiren bir köprü olacaktır. Yayıncıca bilinen "bir resim bin sözcüğe bedeldir" deyişi kimine çok abartmalı gelebilir, ne var ki bu deyişin en azından bir gerçek kıvrıntısını taşıyabileceği de düşünülmelidir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Alkan, Cevat.; *Eğitim Ortamları*. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları, 1976.
- Baker, LaArence W. Jr., "The Effects of Three Forms of Instructional Media As They Relate to Cognitive Achievement in the Social Studies.", *Dissertation Abstracts International A*, 40, 10: 5290, April, 1980.
- BoAen, Betty Morgen.; *Look Herel Visual Aids in Language Teaching*. London: Macmillan Press, 1982.

- Carr, Thomas H., and Others.,** "Words, Pictures, and Priming: On Semantic Activation, Concious Indentification, and the Automaticity of Information Processing". *Journal of Experimental Psychology: Human Perception and Performance*, 8, 6: 757-778, 1982.
- Dale, Edgar.,** *Audio-Visual Methods in Teaching* (Revised Edition). New York: The Dryden Press, Inc., 1956.
- El-Araby, Salah A.,** *Audio-Visual Aids for Teaching English An Introduction to Materials and Methods*. London: Longman Group Ltd, 1974.
- Kemp, Jerrold.,** *Planning and Producing Audiovisual Materials*. Scranton, Pennsylvania: Charndler Publishing Company, 1968.